

GATES, M., Robert. *Služba. Paměti ministra obrany ve válce*. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-412-6.*Richard Stojar^a*

V českém překladu připravilo vydavatelství Host paměti jedné z nejvýraznějších osobností americké administrativy posledních let působící v oblasti bezpečnosti Roberta M. Gatese. Dlouholetá politická či zpravodajská kariéra R. M. Gatese sice není předmětem těchto pamětí, které u nás vycházejí s nevelkým dvouletým zpožděním oproti originálu, zahrnuje však patrně vrchol jeho působení v bezpečnostním sektoru, období kdy Gates zastával funkci ministra obrany Spojených států amerických, tj. od konce roku 2006 do první poloviny roku 2011. Na první pohled se může kniha s dominantním názvem *Služba* jevit pro mnohého čtenáře jako neatraktivní. Americký velkoobjemový rozměr může vzbudit otázku, zda má autor paměti skutečně tolik co říci dnešnímu čtenáři, když na téměř 630 stranách popisuje pětileté období atraktivní, avšak přece jen úřednické funkce a mnohé paměti či celé životopisy daleko významnějších historických osobností mapující celá desetiletí se většinou vejdou na mnohem menší prostor. Českému či střeoevropskému čtenáři také budou asi znít jako přehnaně patetická slova uvedená jako upoutávka na přebalu knihy, v nichž se Gates vyznává ze své lásky k americkým vojákům, lásce, o níž se autor v knize samotné ještě několikrát zmíní. Nadbytečná je snad v době internetu i rozsáhlá barevná obrazová příloha, poněkud evokující českou publikaci *Minuty* s Jiřím Paroubkem a dokumentující, s kým významným se autor během své funkce sešel či co zajímavého ve světě viděl. Pokud však zájemce o tento titul překoná potenciální rezervovanost, určitě nepochybí, neboť Gatesovy paměti přináší mimořádně čtivý a plastický obraz fungování americké administrativy při řešení bezpečnostních otázek ve zvláště složitém období poslední dekády, resp. její první poloviny. Jádrem publikace je zhodnocení situace i popis Gatesova podílu na dvou klíčových událostech zaměstnávajících americké ministerstvo obrany, jeho slovy nepopulární války v Iráku a války z nezbytnosti v Afghánistánu.

Ústředním motivem první části knihy je celkem pochopitelně Irák a americká angažovanost v tomto blízkovýchodním státě. Ostatně právě komplikovaná situace v Iráku, nárůst povstaleckých aktivit a nutnost přehodnotit zdejší dosavadní americké působení vedla k povolání Gatese, dlouholetého veterána Ústřední zpravodajské služby i jejího ředitele z počátku 90. let 20. století zpět do pomyslné aktivní služby z akademického prostředí, v němž již více než deset let působil. Gatesova kompetentnost ohledně Iráku byla tím hlavním důvodem, proč se na něj za nepříznivě se vyvíjející situace na konci svého druhého prezidentského mandátu G. W. Bush obrátil.

^a Centre for Security and Military Strategic Studies, University of Defence, Brno, Czech Republic.
E-mail: richard.stojar@unob.cz.

Gates patřil k úzké skupině vysokých státních úředníků administrativy George Bushe staršího, která v roce 1991 plánovala válku v Zálivu a i vzhledem k těmto zkušenostem a znalosti iráckých poměrů byl od roku 2001 jednou z hlavních osobností americké Studijní skupiny o Iráku. Nová protipovstalecká strategie a stabilizace Iráku představuje hlavní náplň první poloviny autorových pamětí, čtenář se setká s celou řadou zajímavých doposud nezveřejněných historek a detailů. Gates popisuje složité úsilí o nepopulární navýšení počtu amerických vojáků v irácké operaci a celkem sympaticky zmiňuje i některé chybné závěry, jichž se ve funkci dopustil. V pořadí druhým regionem, který si vyžádal zásadní pozornost a rovněž částečnou změnu dosavadního přístupu, je logicky Afghánistán, nicméně pozornost je věnována i dalším regionálním krizím či problémům, s nimiž se americká administrativa v popisovaných letech potýkala. Stranou tak nezůstávají ani komplikované vztahy USA a Ruské federace, a to včetně konfliktu v Jižní Osetii a Gruzii z roku 2008. Gates při popisu amerických stanovisek během těchto událostí kritizuje jak gruzínskou agresivitu a impulzivnost, která poskytla ruské straně vhodnou záminku pro její zásah, tak i dle něj neadekvátní ruskou reakci zpochybňující premisy strategického dialogu a bezpečnostní spolupráce. Oběma stranám konfliktu pak přičítá, že „co se týče sdělování pravdy, obě strany se při jednání s námi chovaly nedisciplinovaně“. A zdůrazňuje rovněž odlišná stanoviska americké strany zvažující důrazné sankce a jejich vlašných evropských spojenců, což mu připomnělo první velkou krizi, kterou zažil hned týden po svém nástupu k CIA, srpnový vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968, kdy Evropané navzdory svému zděšení z této brutální invaze během tří měsíců své vztahy k Sovětskému svazu zcela normalizovali. Českého čtenáře jistě zaujme i Gatesův pohled na problematiku budování prvků systému americké národní protiraketové obrany na území České republiky a Polska. Autor zde popisuje napětí a kontroverze, které tento projekt vyvolával u představitelů Ruské federace, jejich konzistentní odpor a obavy z oslabení či dokonce potencionální marginalizace ruského jaderného deterentu. Poněkud kriticky hodnotí ne zcela vstřícné prostředí v České republice a Polsku i snahu těchto amerických spojenců licitovat o podmínkách a politickou opozici, se kterou zde Američané nepočítali. Americká strana nicméně vnímala nesouhlas části společnosti, a to jak v České republice, tak i v Polsku i vnitropolitické problémy, které tehdejší debata přinášela nestabilním vládním garniturám. Gates zde kritizuje polské požadavky vyšších bezpečnostních záruk, než které stanovuje Severoatlantická smlouva či české požadavky, aby společnosti a občanští zaměstnanci účastníci se projektu podléhali místním daňovým úřadům a aby kontrakty spojené s výstavbou byly zadávány těm dodavatelům, kteří české straně nabídnou nejvýhodnější podmínky. Celá debata ohledně protiraketové obrany dovedla Gatese k závěru, že „naši domnělí partneři nám házeli klacky pod nohy“.

Paměti, ve kterých již Gates nemusí oproti éře své ministerské funkce nijak zásadně používat diplomatická vyjádření, jsou obohacena řadou charakteristik státníků-obtížných spojenců, často ne zcela lichotivých. Irácký premiér Núrí Málíkí, oficiální americký partner, je prezentován jako slabá osobnost bez většího reálného vlivu, zcela odtržená od irácké reality. Afghánský prezident Hamid Karzái, další z problematických amerických regionálních partnerů, je líčen jako osoba, která bez znalostí faktů činí závěry, zatímco gruzínský prezident Saakašvili je představen jako agresivní a impulzivní gruzínský nacionalista. Gates komentuje ze svého pohledu i řadu kauz, které svého času vzbuzovaly velkou mediální pozornost a ovlivnily řadu amerických bezpečnostních aktivit, jako byl například masivní únik dokumentů a informací spojovaný s Bradley

Manningem či kontroverze ohledně odvolání generála McChrystala z velení operace v Afghánistánu. Autor sleduje i dění v dalších amerických zájmových regionech Sýrii, Libyi, Íránu, Izraeli, Palestině či Severní Koreji a poodhaluje zákulisní jednání amerických a lokálních představitelů. Celá jedna kapitola s názvem Ve válce s Pentagonem se pak věnuje Gatesově boji s byrokratickou strukturou ministerstva obrany, lobbystickými skupinami vstupujícími do akvizičních procesů a jeho snaze zefektivnit dosavadní nehospodárné nakládání s astronomickými finančními prostředky a tlaku administrativy nového prezidenta Obamy na finanční úspory Gatesova rezortu. Gates kritizuje kulturu utrácení, která před jeho příchodem na ministerstvu obrany panovala jeho snahu nastolit kulturu úspor a efektivity. Byrokratická mašinérie Pentagonu dle něj konzumovala téměř čtyřicet procent amerických výdajů na ozbrojené síly, další prostředky pak byly promrhány akvizicí nepotřebných zbraňových systémů, jejichž jediným účelem bylo zachovat pracovní místa ve zbrojním průmyslu. Zmiňuje zde například pro českého či evropského čtenáře těžko představitelný problém s narůstáním předimenzovaných kapacit strategické přepravy, kdy Gates musel svádět tvrdý boj s řadou vlivných lobujících kongresmanů, aby akvizici dalších leteckých transportních kapacit zastavil. Řadu jiných popisovaných problémů by ovšem bylo patrně možné popsat, byť v nesrovnatelně menším měřítku, i v případě malých evropských států a jejich ministerstev, a to včetně České republiky.

Paměti Roberta M. Gatese jistě upoutají pozornost každého čtenáře se zájmem o bezpečnostní problematiku či americkou zahraniční a obrannou politiku, ale i zájemce o specifická regionální témata, v nichž se v popisovaném období nějakou měrou promítla projekce zájmů či síly Spojených států amerických. Vzhledem ke čtivému a zajímavému textu nebude patrně nikdo z uvedené čtenářské skupiny zklamán a nepochybně si zde i experti a odborníci z akademického i neakademického prostředí rozšíří své znalosti v uvedených oblastech, zejména díky detailnímu a plastickému pohledu do zákulisí praktické politiky.